

zajutrak, koje ima svoje potvrde u književnoj i svakodnevnoj uporabi.

4. Zbog naziva *doručak* nije prijeko potrebno da se glavni obrok naziva *ručak* jer nazivi ne moraju biti sustavno povezani, kao što i nisu svi. Od naziva u Loknarovu peteroobročnom nizu *zajutrak-doručak-ručak-užina-večera* povezana su samo dva, a ostali nisu. Nema dakle jezične smetnje da peteroobročni niz bude ovakav: *zajutrak-doručak-objed-užina-večera*, troobročni: *doručak-objed-večera*.

5. U čakavskim područjima oko Rijeke, na Grobinštini i Kastavštini, jutarnji međuobrok se i danas zove *rušnja*, a po Velebitu (npr. Krivi Put) *ručak*. Rabi se ponegdje i po južnoj Hrvatskoj. Za ostala područja nemam podataka.

Naziv *objed* za podnevni obrok ima čitavo čakavsko područje u svojim narječnim inačicama: *obèd*, *obèt*, *obîd*, *òbid* i sl.

Čakavci (vjerujem i kajkavci) doživljavaju hrvatski književni jezik (posebno oni čakavci koji su opstali u supostojanju uz talijansku kulturu i jezik) kao svoj, ali ne i kao materinski. Kad se u tom književnom jeziku rabi po koja čestica njihovog govornog sustava, kao što je to npr. *objed*, doživljavaju to kao vlastito priznanje i djelić sebe u zajedničkom književnom jeziku.

Darko Deković

O NAGLASKU IMENICA SA SUFIKSOM -onica

Imenice ženskog roda sa sufiksom -onica označuju mjesto gdje se vrši radnja što je izražava glagol od kojega su izvedene. Budući da velika većina takvih imenica označuje pojmove koji su se javili u novije vri-

jeme, možemo zaključiti da su takve imenice novijega porijekla.

U starijim rječnicima i gramatikama takve su imenice zabilježene s kratkouzlaznim naglaskom na petom slogu od kraja: *čèkaonica*, *gòstionica*, *kùpaonica*, *ljàvaonica*, *štèdionica*, *tòčionica*; *blagòvaonica*, *predìkaonica*, *prodàvaonica*, *umìvaonica*, *zalàgaonica*. Takvi su naglasci zabilježeni u ovim rječnicima i gramatikama: 1. Rječnik JAZU (Zagreb, 1880–1975); F. Iveković–I. Broz: Rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 1901); J. Benešić: Hrvatsko–poljski rječnik (Zagreb, 1949); Pravopisni rječnik (Zagreb–Novi Sad, 1960); J. Dayre–M. Deanović–R. Maixner: Hrvatskosrpsko–francuski rječnik (Zagreb, 1956); M. Deanović–J. Jernej: Hrvatsko ili srpsko talijanski rječnik (Zagreb, 1975); T. Maretić: Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika (Zagreb, 1899); I. Brabec–M. Hraste–S. Živković: Gramatika hrvatskosrpskoga jezika (Zagreb, 1963). Autori tih rječnika i gramatika vjerojatno su se držali Karadžićeva naglašavanja tih imenica.

Od toga pravila ima malo izuzetaka: *pàrionica*, *prodàvaonica* (Rječnik JAZU), *čèkaonica*, *pàrionica* (Iveković–Broz), *dražbovaonica*, *vjèžbaonica* (J. Benešić), *hladiònica*, *skakaònica*, *talìonica*, *vjèžbaonica* (J. Dayre . . .), *dražbovaònica*, *kladiònica*, *predikaònica*, *vjèžbaonica* (M. Deanović . . .), *glàdionica*, *kìdaonica*, *pàrionica* (T. Maretić). S kratkosilaznim naglaskom na prvom slogu pisane su imenice izvedene od glagola s istim naglaskom (*čèkati* > *čèkaonica*, *glàditi* > *glàdionica*, *pàriti* > *pàrionica*, *vjèžbati* > *vjèžbaonica*).

U novije vrijeme neki su gramatičari pisali te imenice s kratkouzlaznim naglaskom na trećem slogu od kraja: *čekaònica*, *gostiònica*, *ljevaònica*, *radiònica*, *štediònica*, *topiònica*, *učiònica*, *vježbaònica*; *iskuhavaònica*, *ispovjedaònica*, *propovjedaònica*, *zalağaònica*. Takvi su naglasci zabilježeni u

ovim gramatikama: S. Težak – S. Babić: Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika (Zagreb, 1966); E. Barić – M. Lončarić – D. Malić – S. Pavešić – M. Peti – V. Zečević – M. Znika: Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika (Zagreb, 1979).

U Pravopisnom rječniku zabilježena su oba oblika, ali na prvom mjestu se nalaze oblici kao *čekaonica*, *štedionica*, *umivaonica*, *zalagaonica*.

Kao što smo vidjeli, u bilježenju naglasaka imenica sa sufiksom *-onica* postoji velika raznolikost i neujednačenost. Stariji pisci rječnika i gramatika povodili su se uglavnom za Karadžićem i Maretićem. Oni nisu mogli čuti oblike *čekaonica*, *zalagaonica* u razgovornom jeziku jer se u razgovornom jeziku upotrebljavaju oblici *gostiònica* i *gostióonica*, *zalagaònica* i *zalagaóonica*. Gotovo sve te imenice su novijeg porijekla jer označuju novije pojmove (*čekaonica*, *radionica*, *ljevaonica*, *štedionica*, *prodavaonica*, *zalagaonica* i dr.). Ti oblici su zabilježeni samo u našim novijim rječnicima.

U vezi s izloženim nastaje pitanje da li je pravilnije govoriti *čítaonica*, *blagòvaonica* ili *čítaònica*, *blagovaònica*. Da bismo mogli utvrditi koji je od tih oblika pravilniji, potrebno je iznijeti neke činjenice. Imenice sa završetkom *-ica* najčešće imaju ^ na trećem slogu od kraja: *golùbica*, *gospodàrica*, *Hrvàtica*, *kràljica*, *ovčàrica*, *prijateljica*, *sinònica*, *zobènica* itd. Složene imenice sa

sufiksom *-ica* imaju ^ na četvrtom slogu od kraja: *bogòrodica*, *golòmrazica*, *sitnògorica*, *vrtòglavica*. Od tih pravila ima malo izuzetaka: *glàvatica* (neka riba), *kràdljivica*, *màgarica*, *mèdvjedica*, *žèravica* i dr.

Peterosložne riječi imaju u mnogo većoj mjeri naglasak na srednjem slogu (93%) nego na prvom, što sam pokazao u članku „Strukturalne karakteristike akcentuacije u hrvatskom književnom jeziku” (Jezik, 30, 1983. str. 119). Na prvom se slogu javlja ^ kod složenih riječi (*òbradovati*, *strànputi*, *čiti*, *vùcibatina*, *nèpravedníkòv*, *prèzime*, *njākòv*). Kod šesterosložnih riječi naglasak je gotovo redovito na srednjem slogu (98%).

U hrvatskom naglasnom sustavu izbjegavaju se takvi primjeri riječi gdje bi se iza naglasaka našlo četiri ili više slogova. Kada je naglasak u sredini riječi, onda ispred njega u izgovoru načinimo malu pauzu, što nam olakšava izgovor. Ako bi se iza naglasaka našla četiri ili više slogova, morali bismo ih izgovarati jednim dahom, što bi nam mnogo otežalo izgovor.

Na temelju svega izloženog možemo zaključiti da naglasak kao *čekaònica*, *zalagaònica* više odgovara strukturi hrvatskog naglasnog sustava, stoga se on treba smatrati standardnim, a ostali se naglasci mogu upotrijebiti samo za posebne potrebe.

Stjepan Sekeres